

Asia C-58/22

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

28.1.2022

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Curtea de Apel Craiova (Romania)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

13.1.2022

Valittaja-syytetty:

NR

Muu asianosainen:

Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Craiova

Pääasian kohde

Valitus, jolla NR:n (jäljempänä syytetty) ja Parchetul de pe lângă Tribunalul Oltin (Oltin alioikeuden yhteydessä toimiva syyttäviviranomainen, Romania) vastustavat Tribunalul Oltin (Oltin alioikeus, Romania) 19.11.2018 antamaa rikostuomiota, jolla syytetty tuomittiin lahjuksen ottamisrikoksesta vuoden ja neljän kuukauden vankeusrangaistukseen.

Pääasian kohde ja oikeudellinen perusta

SEUT 267 artiklan mukainen pyyntö tulkita ne bis in idem -periaatetta sekä komission päätöstä 2006/928/EY

Ennakkoratkaisukysymys

Onko ne bis in idem -periaatetta, sellaisena kuin se taataan Euroopan unionin perusoikeuskirjan 50 artiklassa, luettuna yhdessä Romanianle kuuluvan yhteistyö- ja seurantajärjestelmää koskevassa päätöksessä (komission päätös 2006/928/EY)

vahvistettujen arviointiperusteiden täyttämismääräysten kanssa, tulkittava siten, että lainvoimainen asian käsittelyn lopettamista koskeva päätös, jonka syyttäväviranomainen on antanut hankittuaan asiaa koskevat olennaiset todisteet, estää toisen, samaa henkilöä koskevan rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisen samasta teosta, vaikka sitä olisikin luonnehdittu oikeudellisesti toisella tavalla, lukuun ottamatta tapauksia, joissa todetaan, että olosuhdetta, jonka nojalla asian käsittelyn lopettamista koskeva päätös tehtiin, ei ole, tai joissa tulee esiin uusia tosiseikkoja tai olosuhteita, joista käy ilmi, että olosuhdetta, jonka nojalla asian käsittelyn lopettamista koskeva päätös tehtiin, ei ole?

Viitattut unionin oikeussäännöt ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö

Euroopan unionista tehty sopimus, 2 artikla;

Euroopan unionin perusoikeuskirja, 50 artikla;

Yhteistyötä ja Romanian edistymisen seurantaa koskevan järjestelmän perustamisesta tiettyjen arviointiperusteiden täyttämiseksi oikeuslaitoksen uudistamisen ja korruption torjunnan alalla 13.13.2006 tehty komission päätös 2006/928/EY;

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14.6.1985 Benelux-talousliiton valtioiden, Saksan liittotasavallan ja Ranskan tasavallan hallitusten välillä tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehty yleissopimus, 54 artikla;

Tuomio 5.6.2014, M (C-398/12), EU:C:2014:1057; tuomio 18.5.2021, Associazione ”Forumul Judecătorilor din România”, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, EU:C:2021:393; tuomio 22.12.2008, Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768; tuomio 28.8.2006, van Straaten, C-150/05, EU:C:2006:614; tuomio 11.12.2008, Bourquain, C-297/07, EU:C:2008:708; tuomio 10.3.2005, Miraglia, C-469/03, EU:C:2005:156 ja tuomio 29.6.2016, Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483.

Kansainvälisen oikeuden määräykset ja oikeuskäytäntö

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus), 6 artikla;

Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 4 artikla;

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (jäljempänä ihmisoikeustuomioistuin) tuomio 8.7.2018, Mihalache v. Romania; tuomio 29.5.2001, Franz Fischer v. Itävalta ja tuomio 10.2.2009, Sergey Zolotukhin v. Venäjä.

Viitatus kansalliset oikeussäännöt

Rikosprosessilaista 1.7.2010 annettu laki nro 135 (Legea nr. 135 din 1 iulie 2010 privind Codul de procedură penală, jäljempänä rikosprosessilaki)

6 § – Ne bis in idem

”Ketään ei voida syyttää tai tuomita rikoksesta, mikäli hän on jo saanut lainvoimaisen rikostuomion samasta teosta, vaikka tekoa olisi luonnehdittu oikeudellisesti toisella tavalla.”

335 § – Syytteen nostaminen, kun tutkinta käynnistetään uudelleen

”(1) Mikäli myöhemmin ilmenee, että olosuhdetta, jonka nojalla asian käsittelyn lopettamista koskeva päätös on tehty, ei ole, päätöksen tehnyttä syyttäjää ylemmässä virka-asemassa oleva syyttäjä kumoaa määräyksen ja määrää tutkinnan käynnistettäväksi uudelleen. [– –]

(2) Mikäli tulee esiin uusia tosiseikkoja tai olosuhteita, joista käy ilmi, että olosuhdetta, jonka nojalla asian käsittelyn lopettamista koskeva päätös tehtiin, ei ole, syyttäjä peruuttaa määräyksen ja määrää tutkinnan käynnistettäväksi uudelleen.”

Tiivistelmä pääasian tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Erään osuuskunnan yleiskokous päätti 12.2.2014 erottaa syytetyn mainitun osuuskunnan johtajan asemasta. Päätös riitautettiin tuomioistuimessa ja kumottiin; syytetyn asema palautettiin. Tässä riita-asiassa syytettyä edusti asianajaja, jolle hän maksoi 4 400 euron ”bonuspalkkion”.
- 2 Syytetyn väitetään vaatineen 30.4.2015 mainittua summaa viideltä osuuskunnan työntekijältä; vastineeksi hän ei tekisi heidän työsopimustensa päättämistä koskevia päätöksiä. Koska hänen taloudellisiin vaatimuksiinsa ei suostuttu, syytetty teki ja allekirjoitti nämä päätökset. Tästä syystä edellä mainitut henkilöt (jäljempänä rikosilmoitusten tekijät) tekivät kaksi keskenään identtistä rikosilmoitusta.
- 3 Ensimmäisen rikosilmoituksen, jonka toimivaltaiset poliisiviranomaiset kirjasivat saapuneeksi 8.6.2015, johdosta Parchetul de pe lângă Tribunalul Olt (Oltin alioikeuden yhteydessä toimiva syyttäviviranomainen) aloitti ensimmäisen rikostutkinnan. Syytettyä vastaan nostettiin 31.1.2017 päivätyllä määräyksellä Tribunalul Oltissa (Oltin alioikeus, Romania) syyte lahjuksen ottamisrikoksesta. Tämä asia on vireillä ennakkoratkaisua pyytäneessä ylioikeudessa (jäljempänä kokonaisuudessaan lahjuksen ottamisrikosta koskeva menettely).
- 4 Toinen rikosilmoitus kirjattiin 26.6.2015 saapuneeksi Direcția Națională Anticorupției (kansallinen korruptiontorjuntavirasto). Koska mainittu virasto

katsoi, että asiassa oli kiristysrikoksen piirteitä, se saattoi syytetyn asian asiassa toimivaltaisen Parchetul de pe lângă Judecătoria Slatinan (Slatinan alioikeuden yhteydessä toimiva syyttäväviranomainen, Romania) käsiteltäväksi, ja tämä viranomainen aloitti toisen rikostutkinnan (jäljempänä kiristysrikosta koskeva menettely).

Kiristysrikosta koskeva menettely

- 5 Parchetul de pe lângă Judecătoria Slatinan (Slatinan alioikeuden yhteydessä toimiva syyttäväviranomainen, Romania) asiasta vastaava virallinen syyttäjä määräsi 14.3.2016 aloittamaan kiristysrikosta koskevan rikosoikeudellisen menettelyn in rem. Toimivaltaiset poliisiviranomaiset kuulivat syytettyä ja rikosilmoitusten tekijöitä. Lisäksi tutkinta-aineistoon liitettiin asiakirjoja sekä CD-levy, joka sisältää äänitallenteen, jonka rikosilmoitusten tekijät kertoivat tehneensä 30.4.2015.
- 6 Näiden todisteiden nojalla poliisiviranomaiset katsoivat, ettei syytetty ollut vaatinut rikosilmoitusten tekijöiltä mitään rahasummaa eikä pyrkinyt hankkimaan aineellista hyötyä itselleen eikä muille, sillä 4 400 euron summa oli tarkoitettu asianajajalle, jonka kanssa syytetty oli tehnyt oikeusapua koskevan sopimuksen, ei hänen omaan käyttöönsä. Näin ollen mainitut viranomaiset esittivät asian käsittelyn lopettamista. Tämän esityksen nojalla asiasta vastaava virallinen syyttäjä antoi 27.9.2016 määräyksen asian käsittelyn lopettamisesta.
- 7 Tutkittuaan asian käsittelyn lopettamista koskevan määräyksen laillisuuden ja oikeellisuuden Parchetul de pe lângă Judecătoria Slatinan pääsyyttäjä kumosi 27.9.2016 annetun määräyksen 21.10.2016 ja määräsi käynnistämään kyseisen rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen korostaen erityisesti sitä, että sama tapaus oli lahjuksen ottamisrikosta koskevan menettelyn kohteena Parchetul de pe lângă Tribunalul Oltissa, jonka suorittama tutkinta oli edennyt pitkälle. Hyvä lainkäyttö olisi hänen mukaansa edellyttänyt, että toimivallasta kiristysrikosta koskevassa menettelyssä olisi luovuttu lahjuksen ottamista koskevan menettelyn hyväksi. Asia siirrettiin Judecătoria Slatinaan (Slatinan alioikeus, Romania), jotta se vahvistaisi rikosoikeudellisen menettelyn uutta aloittamista koskevan päätöksen.
- 8 Mainittu tuomioistuin hylkäsi tämän pyynnön 21.11.2016, koska se katsoi, että rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamiselle ei ollut lakisääteisiä edellytyksiä. Se, että sama henkilö oli tutkinnan kohteena toisessa asiassa, joka oli vireillä toisessa oikeusviranomaisessa, ja että tämä tutkinta oli edennyt pitkälle, ei näet johtanut siihen oikeudelliseen johtopäätökseen, jonka mukaan asian käsittelyn lopettamista koskeva määräys olisi kumottava, sillä tutkiessaan kumoamispäätöstä se oli lain nojalla velvollinen tutkimaan, oliko olosuhde, jonka nojalla asian käsittelyn lopettamista koskeva määräys olki annettu, ollut olemassa tai oliko ilmennyt sellaisia uusia tosiseikkoja tai olosuhteita, joiden nojalla asian käsittelyn lopettamista koskeva määräys ei enää ollut perusteltu, eikä se ollut

todennut mitään tähän viittaavaa esillä olevassa asiassa. Näin ollen 27.9.2016 annetusta asian käsittelyn lopettamista koskevasta määräyksestä tuli lopullinen.

Lahjuksen ottamista koskeva menettely

- 9 Parchetul de pe lângă Tribunalul Olt aloitti 8.6.2015 tehdyn rikosilmoituksen nojalla syytettyä vastaan samaa tekoa koskevan rikosoikeudellisen menettelyn, jossa teon oikeudellinen luonnehdinta tosin oli toinen, toisin sanoen lahjuksen ottamisrikos. Syytetty, jota vastaan oli 31.1.2017 päivätyllä määräyksellä nostettu syyte Tribunalul Oltissa, vetosi siihen, että tässä tuomioistuimessa vireillä oleva lahjuksen ottamista koskeva menettely oli lainvastainen, koska sama teko oli jo ollut tutkinnan kohteena kiristysrikosta koskevassa menettelyssä ja asiassa oli jo tehty lopullinen päätös asian käsittelyn lopettamisesta. Tässä yhteydessä syytetty vetosi ne bis in idem -periaatteeseen.
- 10 Tribunalul Olt hylkäsi tämän puolustuksen todeten, etteivät tämän periaatteen soveltamisen edellytykset täyttyneet. Tribunalul Olt nimittäin totesi, että a) sen aloittaman menettelyn ei voitu katsoa olevan kiristysrikosta koskevaan menettelyyn nähden uusi rikosoikeudellinen menettely, kun otettiin huomioon päivämäärät, joina kyseiset kaksi rikosilmoitusta oli tehty; b) kiristysrikosta koskevassa menettelyssä tutkinta oli päättynyt in rem käsittelyn lopettamista koskevan määräyksen antamiseen tilanteessa, jossa lahjuksen ottamista koskevassa menettelyssä oli jo aloitettu syytettyä koskeva rikosoikeudellinen menettely ja hänelle oli määrätty turvaamistoimia; c) kiristysrikosta koskevassa menettelyssä ei ollut suoritettu perusteellista tutkintaa, sillä yhtäältä asiassa ei ollut hankittu riittäviä todisteita ja toisaalta tutkinnasta oli vastannut poliisiviranomainen, kun taas lahjuksen ottamista koskevan rikostutkinnan oli suorittanut asiasta vastaava syyttäjä.
- 11 Tribunalul Oltin 19.11.2018 antamalla rikostuomiolla syytetty tuomittiin muun muassa vuoden ja neljän kuukauden vankeusrangaistukseen lahjuksen ottamisesta. Syytetty ja Parchetul de pe lângă Tribunalul Olt hakivat muutosta tähän tuomioon. Curtea de Apel Craiova (Craiovan ylioikeus, Romania) hyväksyi syytetyn valituksen 20.10.2020 antamallaan tuomiolla, kumosi riidanalaisen tuomion ja määräsi syytettyä koskevan rikosoikeudellisen menettelyn lopetettavaksi.
- 12 Päätöksen perusteluissa ylioikeus totesi lähinnä, että rikosilmoitusten tekijöiden kyseisissä kahdessa menettelyssä esittämät rikosilmoitukset olivat sisällöltään identtiset ja että vaikka ne oli tehty eri päivinä, menettely, jossa ensimmäiset todisteet oli hankittu, oli kiristysrikosta koskeva menettely, jonka päätteeksi oli tehty päätös asian käsittelyn lopettamisesta. Lisäksi näissä kahdessa menettelyssä hankitut todisteet olivat samat, toisin sanoen rikosilmoitusten tekijöiden lausunnot, syytetyn lausunto, äänitallenne ja erinäiset asiakirjat. Kiristysrikosta koskevassa menettelyssä annetun lopullisen päätöksen tekohetkellä asiasta vastaava syyttäjä ja hänen jälkeensä tuomioistuin olivat Parchetulul de pe lângă Judecătoria Slatinan pääsyyttäjän tekemää kumoamispäätöstä tarkastellessaan tutkineet myös lahjuksen ottamista koskevan menettelyn syytteet, sillä asian

käsittelyn lopettamista koskeva määräys oli kumottu juuri tämän menettelyn olemassaolon vuoksi.

- 13 Ylioikeus päättää tarkastelunsa toteamalla, että molemmissa menettelyissä suoritettu rikostutkinta oli perusteellinen ja että kiristysrikosta koskevassa menettelyssä annetun määräyksen asian käsittelyn lopettamisesta on katsottava olevan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 4 artiklassa tarkoitettu lopullinen tuomio, minkä vuoksi ne bis in idem -periaatetta voidaan soveltaa esillä olevassa asiassa.
- 14 Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Craiova (Craiovan ylioikeuden yhteydessä toimiva syyttäjäviranomainen, Romania) teki tästä tuomiosta kassaatiovalituksen. Înalta Curte de Casație și Justiție (ylin tuomioistuin, Romania; jäljempänä ÎCCJ) hyväksyi valituksen 21.9.2021 tekemällään päätöksellä, kumosi riidanalaisen päätöksen ja palautti asian Curtea de Apel Craiovaan (Craiovan ylioikeus, Romania).
- 15 Päätöksensä perusteluissa ÎCCJ toteaa unionin tuomioistuimen ja ihmisoikeustuomioistuimen asiaa koskevaan oikeuskäytäntöön viitaten lähinnä, että vaikka ne bis in idem -periaatetta voidaan soveltaa syyttäjän tekemiin päätöksiin, jotka johtavat syytteen lopulliseen raukeamiseen, jollaisia ovat esimerkiksi syytteestä luopuminen tai sovintoratkaisu, kaikki virallisen syyttäjän tekemät syyttämättäjäntämispäätökset eivät kuulu lopullisen tuomion käsitteen piiriin, sillä useimmissa tapauksissa tällaiset ratkaisut eivät ole lopullisia ja tutkinta voidaan määrätä aloitettavaksi uudelleen.
- 16 Tarkasteltuaan asian käsittelyn lopettamisesta 27.9.2016 annettua määräystä ne bis in idem -periaatteen valossa ÎCCJ katsoi, ettei mainittu määräys ollut lopullinen tuomio, koska se ei sisältänyt pääasiasta tehtyä arviointia. Virallinen syyttäjä ei näet perustellut mitenkään määräystään, jolla vain määrättiin lopettamaan asian käsittely kiristysrikoksen osalta.
- 17 ÎCCJ:n päätöksellä asia palautettiin ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen, jotta se tutkisi uudelleen syytetyn (NR) ja Parchetul de pe lângă Tribunalul Oltin valitukset, jotka koskivat Tribunalul Oltin 19.11.2018 antamaa tuomiota. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että sen on pyydettävä unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua.

Pääasian asianosaisten keskeiset perustelut

- 18 Syytetty katsoo, että rikosprosessilain 6 §, Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen pöytäkirjan 4 artikla ja perusoikeuskirjan 50 artikla ovat esteenä häntä koskevan lahjuksen ottamista koskevan rikosoikeudellisen menettelyn aloittamiselle, koska sama teko oli jo ollut toisen, kiristysrikosta koskevan rikosoikeudellisen menettelyn kohteena ja koska viimeksi mainitun menettelyn päätteeksi oli annettu määräys asian käsittelyn lopettamisesta. Parchetul de pe

lângă Tribunalul Olt katsoo, että ne bis in idem -periaatteen soveltamisen edellytykset eivät täyty nyt esillä olevassa asiassa.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että syytettyä syytetään samasta teosta kahdessa rikosoikeudellisessa menettelyssä, joista toinen, kiristysrikosta koskeva menettely, on ratkaistu lopullisesti syyttäjän syyttämättäjäättämispäätöksellä ja toinen, lahjuksen ottamista koskeva menettely, on vireillä ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa.
- 20 Unionin tuomioistuimen ne bis in idem -periaatetta koskevan oikeuskäytännön perusteella ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että jotta syyttäjän asian käsittelyn lopettamisesta antaman määräyksen voitaisiin katsoa olevan lopullinen tuomio, johon tämän periaatteen nojalla voidaan vedota, seuraavien edellytysten on täyttyttävä: a) asiassa on suoritettu perusteellinen tutkinta; b) päätös asian käsittelyn lopettamisesta on tehty asiakysymyksen perusteella; c) eadem persona- (sama henkilö) ja idem factum- (sama teko) edellytykset täyttyvät; d) syyteoikeuden raukeamisen on oltava lainvoimainen.
- 21 Kyseisten kahden menettelyn tarkastelun perusteella ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että kaikki nämä edellytykset täyttyvät esillä olevassa asiassa. Olennaiset todisteet, jotka on esitetty rikosilmoitusten tekijöiden lausunnoissa ja 30.4.2015 tehdyssä äänitallenteessa, on näet hankittu molemmissa menettelyissä. Näin ollen kiristysrikosta koskevassa menettelyssä suoritettiin perusteellinen tutkinta, olennaiset todisteet, joihin viitataan, ovat Parchetul de pe lângă Judecătoria Slatinan hankkimat ja ne on otettu huomioon asian käsittelyn lopettamista koskevaa määräystä annettaessa, kuten syyttäjän hyväksymän asian käsittelyn lopettamista koskevan esityksen perusteluista ilmenee.
- 22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei yhdy ÎCCJ:n arvioon, jonka mukaan syyttäjä ei olisi perustellut 27.9.2016 annettua määräystä, vaan se katsoo, että rikosprosessilain 315 §:n 5 momentin nojalla tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevat perustelut ovat pakollisia vain, jos virallinen syyttäjä ei ole omaksunut tutkintaa suorittavan viranomaisen esityksen perusteluja tai jos asiassa on epäilty. Koska kiristysrikosta koskeva menettely oli kuitenkin pantu vireille in rem, syyttäjä saattoi omaksua kaikki tutkintaa suorittavan viranomaisen esityksessään esittämät perusteet.
- 23 Edellä mainitussa 27.9.2016 annetussa määräyksessä tarkasteltiin todistusaineistoa sekä sitä, oliko tämä aineisto omiaan näyttämään toteen teon olemassaolon ja syytetyn syyllisyyden. Samoja todisteita käytettiin myöhemmin lahjuksen ottamisrikosta koskevassa menettelyssä nostetun syytteen perusteina. Näin ollen ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että kaikki ne bis in idem -periaatteen soveltamisen edellytykset täyttyvät esillä olevassa asiassa.

- 24 Mainittu tuomioistuin korostaa, että koska se on velvollinen mukautumaan ÎCCJ:n päätökseen ja koska sillä on eri näkemys mainitun periaatteen tulkinnasta, sen on esitettävä ennakkoratkaisupyyntö unionin tuomioistuimelle.
- 25 Koska komission päätöksen 2006/928/EY liitteessä mainittujen arviointiperusteiden soveltamisala on laaja ja koska niillä on systeeminen vaikutus oikeuslaitoksen tehokkuuteen, mainittu päätös on sen mukaan merkityksellinen esillä olevassa menettelyssä. Komission päätöksessä 2006/928/EY ja perusoikeuskirjassa asetetaan velvoite täyttää mainitut arviointiperusteet ja viitataan myös suurempaan tarpeeseen kunnioittaa perusoikeuskirjassa taattuja oikeuksia, laillisuutta ja oikeusvaltiota. Oikeuslaitoksen tehokkuuden edistämisen ja korruption torjunnan tavoitteet on toteutettava toimivassa järjestelmässä, jossa noudatetaan asiaa koskevaa lainsäädäntöä ja asianosaisten perusoikeuksia.
- 26 Oikeussuhteiden varmuus ja siten ne bis in idem -periaate on yksi oikeusvaltion peruspilareista. Kahden samaa henkilöä koskevan rikosoikeudellisen menettelyn käyminen samasta teosta, jolle kaksi syyttäväviranomaista on tehnyt erilaisen oikeudellisen luonnehdinnan, siten, että toisen menettelyn päätteeksi on olennaisten todisteiden hankkimisen jälkeen annettu lopullinen määräys asian käsittelyn lopettamisesta ja toisessa menettelyssä syytettyä vastaan on nostettu syyte, on saattanut viimeksi mainitun oikeudellisesti epävarmaan tilanteeseen, jonka Romanian valtio on kahta tutkintaa suorittavien oikeusviranomaisten toiminnan vuoksi aiheuttanut.
- 27 Valtio, joka syyttää kansalaistaan kahdessa menettelyssä samasta teosta, asettaa kyseenalaiseksi oikeusvaltioperiaatteen, unionin perusarvot ja arviointiperusteet, jotka Romanian on komission päätöksen 2006/928/EY nojalla täytettävä.